

”עמדו ומלאו את א”י תורה”

רחמים פיניש

כל קבוצה העומדת לעזוב את מר”ץ מתחבטת בשאלה האם לגור יחד ולשמור על איחוד הקבוצה וייחודה, או לגור בנפרד ולהשפיע ביותר מקומות. ביסוד ההתלבטות ניצבת השאלה האם יוכלו להיות דומים ל”נר המונח ע”ג מנורה והכל מדליקין ממנו ואין אורו חסר כלום” (רש”י במדבר יא יז) או לא.

באבות פרק ד משנה יד: ”ר’ נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריו שחבריו יקימוה בידך”. מסביר הר”ק קהתי: ”אם לא תמצא במקומך די ספוקך בלימוד התורה הוי גולה למקום שיש שם ישיבת חכמים ותלמד מפיהם”. לחלקה השני של המשנה יש שתי אפשרויות פירוש, לפי מאירי ומהר”ל: אל תאמר שחבריו שכבר גלו ולמדו תורה יבואו וילמדוך אלא אתה בעצמך הוי גולה - מי שעוזב את מר”ץ נמצא בבעיה קשה כיצד יעזוב מקום תורה? אולם לפי הסבר אחר - רש”י בפירוש המשניות בפירושו השני - אולי יש עוד תקוה: ”שאם תוליך לשם תלמידים בני תורה המתחברים עמך ישאו ויתנו עמך שם בהלכה ותבונה...”; כלומר שקבוצה היוצאת במטרה של לימוד תורה משותף או מצטרפת למקום תורה - פתרה את הבעיה.

אבל הפתרון אינו פשוט כ”כ שהרי ישנה משנה נוספת - בפרק ו משנה ט, שם מובא סיפורו של ר’ יוסי בן קסמא: ”פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד... אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני... איני דר אלא במקום תורה”. ר”י אינו מוכן לעזוב את מקום מושבו בין החכמים והסופרים וללכת למקום אחר להפיץ שם תורה! וא”כ חזרה שאלה למקומה: כיצד עלינו לנהוג, להשאר במקום ריכוזי תורה או לצאת לשטח?

הר” דסלר בספרו מכתב מאליהו ח”ב עמ’ 113 מסיק ממשנה זו: ”דבר גדול מאד למדנו מכאן שאין דרך השפעת הרוחניות ללכת אל הרחוקים מתורה להתיישב עמהם במקומם ולהשתדל להשפיע עליהם שם, אלא הוא ישאר במקומו וישתדל לקרב אותם אליו ולהשפיע עליהם מאור תורתו.”. ראייה לתפיסה זו אפשר לראות באדר”נ פי”ד מ”ו:

"כשמת בנו של ריב"ז נכנסו תלמידיו לנחמו... נכנס ר' אלעזר בן ערך... א"ל ר' אלעזר בני נחמתני... כשיצאו מלפניו הוא אמר: אלך לדיומסית למקום יפה ומים יפים ונאים. והם אמרו: נלך ליבנה למקום שת"ח מרובים אוהבים את התורה. הוא שהלך לדיומסית למקום יפה ומים יפים ונאים נתמעט שמו בתורה, הם שהלכו ליבנה למקום שת"ח מרובים ואוהבים את התורה נתגדל שמו בתורה". (ועיין מקבילה בשבת קמז ע"ב ובפי' ר"ח שם).

וא"כ, לאור מקורות אלה ועוד רבים אחרים (עיין בהרחבה במכתב מאליהו ח"א עמ' 153 ואילך), כיצד עלינו לנהוג? וניתן אולי לומר כך: במדרש רבא שה"ש, פרשה ב פסקא ג: "בשלפי דשמד נתכנסו רבותינו לאושא ואלו הן: ר' יהודה ור' נחמיה ור"מ ור' יוסי ורשב"י ור"א בנו של ריה"ג ור"א בן יעקב, שלחו אצל זקני הגליל ואמרו כל מי שהוא למד יבא וילמד, וכל מי שאינו למד יבא וילמד, נתכנסו ולמדו ועשו כל צרכיהו". ממדרש זה למדים שהתרכזו במקום אחד ולמדו תורה. אולם מב"ר, פרשה עא פסקא ג, למדים דבר נוסף: "ר"ע אומר אם היו לך תלמידים בנערותך עשה לך תלמידים בזקנותך... ובסוף העמיד שבעה: ר"מ ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' אלעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר ור"א בן יעקב... א"ל: בני הראשונים לא מתו אלא שהיתה עיניהם צרה אלו לאלו, תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה".

באושא היה מקום הריכוז ור"ע שולחם משם לכל א"י ע"מ להפיץ תורה. ולכאורה נמצאים אנו במצב די דומה. א"י שוממה מבחינה תורנית ויש צורך בהשפעת בני תורה בכל חלקיה. אבל כדי לצאת גם ידי דבריו של ר"י בן קסמא יש צורך להזהר עוד ע"י שתי המגבלות הבאות:

א. המהר"ל בדרך החיים על משנת ר"י בן קסמא מדייק: "ובודאי שאם היו רוצים בו שילמד להם תורה היה בוחר בישיבתם ביניהם, אבל לא היו רוצים רק שהם צריכים לו..." - בני אותה העיר לא רצו בר"י בן קסמא שיבוא ללמוד וללמד תורה בעירם אלא רצו בו רק כפוסק ולזה לא הסכים. אבל לבוא בקבוצה, לפתוח ישיבה במקום, או להצטרף לדבר שכזה - לכך לא היה מתנגד.

ב. עפ"י דבריו של מרן הרב קוק באגרת תקנה: "מי שאינו במעלה

רוחנית כזאת שיכול לחלק בין הצד הסגולי של בני דורנו ובין הצד
הבחירי המקולקל שבהם... הוא יכול להתקלקל הרבה וללמוד ממעשיהם
ולהדבק בצד הרע שבהם והוא מחוייב להתרחק מהם, והשי"ת נותן בלבבו
רצון זה ומחשבה זו של שנאה ושל התרחקות כדי שלא יבולע לו". כל
מי שעומד לצאת או שכבר יצא, שומה עליו לתת את הדעת על כך שיהיה
מבין אלה המבחינים בין הצד הסגולי לצד הבחירי ויוכל באמת ללמד
תורה לרבים ולקרוב רחוקים.